

- Jo mer du sitter på kontoret, jo mer er du en fiasko

Nina Strand

journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening

Kwadzi Nyanungu er leder for PPT i Harare, Zimbabwe, og landdistriktet rundt. Hun er administrativt ansvarlig for de 32 skolepsykologene som er spredt rundt i landet med om lag 12 millioner mennesker. Nesten en million barn er foreldreløse. – Nettverksbygging er nøkkelordet, sier hun.

Kwadzi Nyanungu.

Foto: Ola Sæther.

I januar besøkte hun Norge og Norsk Psykologforening. Det var ikke første gangen hun var her. NPF har siden 1996 hatt et samarbeidsprosjekt med psykologer i Zimbabwe, med gjensidige besøk. Denne gangen stiftet hun bekjentskap med helsetilbud for barn og unge, rusmisbrukere og aidssyke, og fikk med seg kurset «What Works in Therapy» med Scott Miller.

Systemisk arbeid

Nyanungu er et kraftsentrum i Zimbabwes psykologi. Hun leder Zimbabwes psykologforening, og er kjent som en brennende engasjert og velformulert strateg. Etter en dag med tett program og en

rask spasertur i streng norsk vinterkulde, sitter hun godt innpakket i en knallblå ulljakke. Sliten, men full av glød når hun blir spurt om å gi norske psykologer et bilde av hverdagen for en PPT-psykolog i Zimbabwe. – Jeg ser at PPT her og i Zimbabwe jobber ganske forskjellig, sier hun. – Det er sjelden vi sitter i enkeltsamtaler med klienter. Vår hovedoppgave er å gi kompetanse til dem som møter barna i hverdagen, som foreldre, lærere og helsepersonell. Vi har et sterkt trykk for å komme ut av kontoret. Jo mer du er på kontoret, jo mer er du en fiasko, slik jeg ser det!

– Vi tar utgangspunkt i samfunnsforholdene barna lever i, og har en systemisk tilnærming, poengterer hun. – Det handler om å jobbe med strukturer for å få systemet til å virke; med teambuilding og med informasjon. For å kunne planlegge tiltak er ny kunnskap og forskning viktig. Vi utarbeider håndbøker for lærere og for foreldre. Vi skaffer til veie tester som lærerne kan bruke, og gir dem ideer om hvordan de kan gjøre en bedre jobb med ungene. Å krysse grenser i systemet er viktig, og vi har kontakt med logopeder, synspedagoger, rådgivere og førskolelærere. Men også med rettsapparatet og politiet.

Barna blir ikke sett

– Hva slags problemer jobber dere med?

– Mobbing er et alvorlig problem. Alkohol- og narkotikaproblemer er også utbredt. En del barn får behandling i helsesystemet for rusproblemer i all stillhet, uten at skolen blir informert om det. Så har vi de som dropper ut av skolen av ulike grunner. Vi mangler undersøkelser som kunne gitt oss tall, men dette er et stort problem. Økonomiske årsaker blir ofte oppgitt, men jeg er ikke overbevist at det alltid stemmer. Det kan ligge helt andre problemer bak. Den reelle årsaken kan være dårlig undervisning, for hard disiplin, graviditet eller overgrep. Men ikke minst at mange barn ikke blir passet på. Foreldrene mangler overskudd til å ta seg av dem.

Scott Miller og Kwadzi Nyanungu.

Foto: Ola Sæther.

Hun forteller at de har et spesielt program for tidlig intervensjon i forhold til overgrep mot barn. – Det er så mange barn uten foreldre, og så mange foreldre som strever for å overleve. Seksuelle overgrep oppdages av lærerne oftere enn av foreldrene. Vi driver traumearbeid for å unngå varige skader hos disse barna.

Aids farger alt vi gjør

– Aids er «The work», sier Nyanungu. Denne epidemien påvirker situasjonen på alle områder i Zimbabwe. Den angår alle, og vi har en rekke programmer i utdanningssektoren som dreier seg om hiv/aids. Psykologenes rolle er å tilpasse psykososiale støtteprogrammer, å drive rådgiving, bidra til at barna tidlig blir oppdaget og drive stresstrening, spesielt for lærerne. Det er lærerne som gjør arbeidet i forhold til barna. Vi støtter dem og gir råd.

Hun forteller at det fremdeles er vanskelig å snakke om aids i Zimbabwe. – Det er blitt lettere og mer vanlig å snakke generelt om sykdommen, men man unngår å være personlig. Akkurat nå er det et par av mine kolleger som ikke er friske. Jeg tenker på dem, og er bekymret. Stigmaet er tungt. Kanskjerner skremmende enn viruset selv.

– Aids ligger under så mange av våre problemer, sier hun. – Mange barn får ørebetennelser og infeksjoner i sammenheng med sykdommen, med hørselsproblemer som resultat. Forsinket mental utvikling henger ofte sammen med aids. Og mange får atferdsvansker, som kan ha sammenheng med problemene hjemme. Lærevansker kan skyldes at det ikke er noen hjemme til å hjelpe barna med

skolearbeidet. Mange har traumer etter å ha mistet nære slektninger i aids. Det er mye angst blant barn som tror de ikke vil vokse opp. De har ikke noe håp. De har sett foreldrene dø, men kan ikke snakke om det. Barn som får hjelp med mat og klær etter å ha mistet sin familie, vil ikke assosieres med aids, og er tause om dette. Barn mister klassekamerater i aids, og det er tungt for dem. I denne situasjonen kan også lærerne bli apatiske.

Vi trenger energi og håp

– I forhold til aids, trengs det mye energi, og det trengs håp, sier Nuanungu. –Noen ganger gråter jeg på jobb. Det er lett å bli pessimist. Det er lærerne som jobber med barna, som møter dem. Vi må hjelpe lærerne med det. Men vi mister dem også i aids, i all stillhet. Det er vondt.

Vanligvis møter hun lærerne i store grupper, for eksempel når hun samler lærerne på 7–8 skoler. Men ved kriser, som ulykker eller alvorlige voldsepisoder, møter hun opp på skolen. Lærene får opplæring i kommunikasjon med elevene, eller få i gang kommunikasjon mellom elever som slåss. Hvis en skole har dårlige resultater, får de også hjelp til å gjøre en bedre pedagogisk jobb.

– I økende grad blir psykologene kontaktet i sammenheng med kriseintervensjon ved disiplinproblemer. Ved alvorlige brudd, som når et barn har begått hærverk, stjålet, skadet et annet barn, eller brukt narkotika, kan vi avdekke store problemer bak denne atferden. Barnet er et offer som ikke har blitt sett, og først når det tyr til slik atferd blir det oppdaget. Skulking og manglende innsats blir ikke sett som et stort nok problem fra skolens side. Men når barnet begynner med mer destruktiv atferd, forstyrrer det undervisningen. PPT blir kontaktet, og problemene bak blir oppdaget. På den måten kan bråk være positivt! I alle fall for guttene. Jentenes problemer kan være mer skjult. Psykiske vansker blir ofte ikke avdekket før det er en hendelse, som for eksempel et panikkanfall. Familien ønsker vanligvis å takle psykiske problemer innenfor familien.

De beste psykologene

– Har psykologene tillit?

– Vi har ikke tillit i kraft av vår utdanning i seg selv. Vi må vise at vi fortjener tillit og respekt. Det er kvaliteten på det vi gjør, og nytten av det, som er avgjørende. Vi må levere noe som betyr en forskjell for folk, påpeker Nyanungu.

Som erter av en sekk kommer kriteriene på en nyttig psykolog: – De beste psykologene er de som kjenner ledelsen på det lokale sykehuset. De beste psykologene er de som vet hvor barna tilbringer tiden sin. De beste psykologene er de som kjenner telefonnummeret til sosialarbeideren. De beste psykologene er de som vet hvor en kan skaffe overnatting for barn i en vanskelig situasjon. De beste psykologene er gode til å kommunisere, enten det gjelder det gjelder med det offentlige systemet, eller med bestemor som er analfabet. Og skal man overbevise en lærer, må man ha gode og forskningsbaserte argumenter i ryggen.

Kreativitet og nytenkning

Nyanungu lyser opp når vi spør om planene fremover. Det er ikke mer penger og ressurser hun er opptatt av. Det som engasjerer henne, er å tenke nytt.

– Jeg arbeider stadig for å finne frem til arbeidsmåter som fungerer best mulig. Vi trenger nyttig forskning som betyr noe. Vi må få tid til å skrive, til å publisere, til å dele psykologisk kunnskap med

grupper som trenger det. Jeg leter etter nyskapende metoder som kan brukes til å hjelpe barn som faller utenfor. Ikke minst må vi bli flinkere til å fange opp barn med psykiske vansker tidlig, og gi tidlig hjelp. Vi må få til mer arbeid i systemet rundt barna, og for eksempel bruke kreativitet for å gjøre lærerne bedre.

– Mer og mer penger er ikke poenget. Situasjonen vår er sånn at vi ikke har kontorer, utstyr og vann. Da må vi finne ut hvordan vi under disse arbeidsforholdene kan skape arbeidsglede og motivasjon. Jeg ønsker at arbeidet skal bli så meningsfullt og interessant at psykologene skal trives og nyte arbeidet sitt. Nye og gode ideer er det som trengs, sier Nyanungu.